

مدیریت نشریات ادواری در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی

دکتر تاج‌الملوک ارجمند^۱

چکیده

در این پژوهش وضعیت مدیریت نشریه‌های ادواری با استفاده از روش پیمایش تحلیلی در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی بررسی می‌شود. هدف از انجام پژوهش بررسی بخش نشریه‌های ادواری کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها، و مقایسه وضعیت موجود با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی به منظور پی بردن به نواقص و میزان کارایی این بخش از کتابخانه‌های دانشگاهی است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها، وضعیت موجود مدیریت بخش نشریات ادواری را در کتابخانه‌های دانشگاهی مشخص می‌کند و با مقایسه یافته‌ها با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی مشخص می‌شود که میزان رعایت استانداردها در کلیه زمینه‌های مدیریتی نشریه‌های ادواری (سازماندهی، حفاظت و نگهداری، ارائه خدمات، آموزش، استفاده از فناوری‌های نوین و بودجه) به استثنای رعایت فضا، پایین‌تر از حد استاندارد است. در پایان برای رسیدن به سطوحی قابل قبول از استانداردها، پیشنهادهای لازم با توجه به ضعف‌های موجود در این بخش از کتابخانه‌های دانشگاهی ارائه می‌شود.

کلیدواژه‌ها

کتابخانه‌های دانشگاهی، بررسی وضعیت، نشریات ادواری، پایاندها، مدیریت، استانداردها، بخش نشریات ادواری

مقدمه

نشریه‌های ادواری در میان مدارک و منابع انتشاراتی به دلیل کثرت و سرعت نشر و نقش مؤثری که در انتقال اطلاعات دارند، از مهم‌ترین منابع اطلاعات علمی محسوب می‌شوند، و جایگاه خاصی در کتابخانه‌ها به ویژه

بیان مسئله پژوهش

مدیریت نشریه‌های ادواری که یکی از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی مورد نیاز مراکز آموزشی و پژوهشی هستند همواره با مشکلات و مسائل متعددی مواجه است. نارسایی‌هایی که به‌طور آشکار در بخش نشریه‌های ادواری وجود دارد، باعث شده است که کتابخانه‌های دانشگاهی ما از کارایی لازم برای همگامی با تحولات علمی جهان و ارائه خدمات شایسته برخوردار نباشند، لیکن فقط اشاره‌کردن به

ضعف‌های موجود نمی‌تواند در رفع نارسایی‌ها کارساز باشد. باید ضعف‌ها و نارسایی‌هایی که در این بخش از کتابخانه‌های دانشگاهی وجود دارد با روش علمی شناسایی شوند تا بتوان برای رفع آنها رهنمود علمی ارائه کرد. در این پژوهش مدیریت نشریه‌های ادواری در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی بررسی و براساس استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ارزیابی می‌شوند و در پایان با شناسایی نقاط قوت و ضعف‌های موجود، راهکارهایی برای رسیدن به سطح مطلوب ارائه می‌گردد.

تعریف عملیاتی اجزای پژوهش

نشریه‌های ادواری: در این تحقیق عبارتند از نشریه ادواری فارسی، غیرفارسی، چاپی و الکترونیکی.

مدیریت نشریه‌های ادواری: عبارت است از کلیه فعالیت‌هایی که در فرایند گزینش، فراهم‌آوری و مجموعه‌سازی، پردازش، حفاظت و نگهداری، ارائه خدمات به کاربر، چگونگی تخصیص فضا و بودجه، آموزش، استفاده از نیروی انسانی و فناوری‌های نوین در بخش نشریات ادواری انجام می‌گیرد.

استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی: منظور کتاب استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران است (۱: پیوست ۲).

کتابخانه‌های تخصصی و دانشگاهی دارند. نقش نشریه‌های ادواری در تبادلات علمی و فرهنگی کاملاً روشن است، و صرف‌نظر از محمل نشر، ابزار اصلی تحقیق و منبع اصلی اطلاعات جاری و اخبار روز و بعضاً تنها وسیله ارتباط در بیشتر زمینه‌های علمی هستند و هدف از فراهم‌آوری آنها تقویت بنیه علمی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی است. گزارش پژوهش‌های اصیل و بنیادی در بیشتر مواقع قبل از آنکه در بطن تک‌نگاشت‌ها جایگیر شوند در مجلات علمی ظاهر می‌شوند و آنها درحقیقت ستون فقرات کتابخانه هستند. میزان تولید و کیفیت نشریه‌های ادواری و نیز میزان استفاده هر جامعه از این منابع یکی از شاخص‌های رشد علمی و فرهنگی آن جامعه به‌شمار می‌رود و به دلیل ویژگی‌هایی که دارند امروزه از منابع اطلاعاتی و علمی مهم در دنیا محسوب می‌شوند. با این حال باید گفت که به نشریه‌های ادواری به چشم مشکل‌سازترین منابع کتابخانه نیز نگریسته می‌شود و در بسیاری از کتابخانه‌های کشور توجه جدی و برنامه‌ریزی دقیقی در مورد تهیه، سازماندهی، ارائه خدمات ادواری‌ها صورت نگرفته است. این امر باعث شده است که مدیریت مجموعه‌های نشریه‌های ادواری به کاری سخت و چالشی بزرگ مبدل شود. فائق آمدن بر این چالش، وظیفه خطیری است که به کتابداران محول شده است.

کتابخانه‌های دانشگاهی: منظور کلیه کتابخانه‌های تابع وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. سطح مطلوب: در این تحقیق انطباق با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران است.

پرسش‌های اساسی پژوهش

۱. انتخاب و فراهم‌آوری نشریه‌های ادواری در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها با چه روش‌هایی انجام می‌شود؟
۲. از چه روش‌هایی برای سازماندهی نشریه‌های ادواری استفاده می‌شود؟
۳. برای حفاظت و نگهداری از نشریه‌های ادواری از چه روش‌هایی استفاده می‌شود؟
۴. چه نوع خدماتی در بخش نشریه‌های ادواری به کاربران ارائه می‌شود؟
۵. برنامه‌ریزی برای تخصیص فضا و بودجه چگونه انجام شده است؟
۶. نحوه آموزش کارکنان چگونه است؟
۷. نیروی انسانی شاغل در بخش نشریه‌های ادواری از چه سطح تخصصی برخوردارند؟
۸. از فناوری‌های نوین در چه قسمت‌هایی از بخش نشریه‌های ادواری استفاده می‌شود؟
۹. وضعیت مدیریت نشریه‌های ادواری در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی تا چه حد با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی مطابقت دارد؟

هدف و فایده پژوهش

بررسی بخش نشریه‌های ادواری که یکی از بخش‌های حیاتی کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌هاست و مقایسه یافته‌های تحقیق با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی به منظور پی بردن به نواقص و کارایی بخش نشریه‌های ادواری کتابخانه‌های دانشگاهی کشور از اهداف این پژوهش است. با مقایسه یافته‌های پژوهش با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی، کفایت و نارسایی‌های بخش‌های نشریه‌های ادواری محک زده می‌شود و فاصله تا سطح مطلوب مشخص می‌گردد. با پیشنهاد راهکارها سعی می‌شود گامی هر چند

در میان گروه‌های مختلف، اعضای هیئت علمی دانشگاه بیشترین دخالت را در انتخاب و حذف نشریه‌های ادواری لاتین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها داشته‌اند.

کوچک در حل مسائل مبتلابه بخش‌های نشریه‌های ادواری و رسیدن به سطح مطلوب در کتابخانه‌های دانشگاهی برداشته شود.

فرضیه پژوهش

نحوه مدیریت نشریه‌های ادواری در بیش از ۵۰ درصد از کتابخانه‌های دانشگاهی پایین‌تر از سطح استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی است.

متغیرهای اساسی پژوهش

در این تحقیق کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها و استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران متغیر مستقل، و مدیریت نشریه‌های ادواری متغیر وابسته است.

جامعه مورد مطالعه

در این پژوهش کلیه کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های ایران وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جامعه مورد مطالعه بوده‌اند.

روش پژوهش و توجیه روایی آن

پژوهش حاضر از دو بخش تشکیل شده است: بخش اول بررسی وضعیت مدیریت نشریه‌های ادواری در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی و بخش دوم ارزیابی وضعیت موجود و مقایسه و تطبیق آن با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی است.

بخش اول پژوهش با توجه به ماهیت مسئله پژوهش و پراکندگی جامعه مورد مطالعه با روش پیمایش تحلیلی و بعضاً مصاحبه حضوری انجام شد.

برای انجام بخش دوم پژوهش با توجه به اینکه استانداردهای نشریه‌های ادواری کتابخانه‌های دانشگاهی فقط برای ارزیابی مجموعه، فضا، بودجه و

نیروی انسانی به صورت کمی وجود دارد و در زمینه‌های ارائه خدمات، سازماندهی منابع، حفاظت و نگهداری، آموزش و استفاده از فناوری‌های نوین به صورت کیفی ارائه شده‌اند و امکان ارزیابی کمی یافته‌های بخش اول پژوهش با استانداردهای موجود در زمینه‌های فوق وجود نداشت، لذا با نظر دبیر کمیته استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران برای متغیرهای پژوهش در زمینه‌های ارائه خدمات، سازماندهی منابع، حفاظت و نگهداری، آموزش و استفاده از فناوری‌های نوین، معیارهای کمی در نظر گرفته شد و انجام بخش دوم تحقیق میسر گردید (استانداردهای پیشنهادی به صورت پیوست در انتهای مقاله ارائه شده است).

یافته‌های حاصل از بخش اول پژوهش در زمینه‌های مختلف مدیریتی با استانداردهای مربوطه مقایسه و نتایج استخراج شد.

شیوه‌ها و فنون گردآوری اطلاعات

در این پژوهش از پرسشنامه و مصاحبه حضوری برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است. برای این منظور پرسشنامه‌ای شامل ۳۷ سؤال بسته و ۲ سؤال باز طراحی گردید. به منظور اطمینان از روایی سؤالات پرسشنامه، در ۳ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، شهید بهشتی و تربیت مدرس، تحقیق پیش‌آهنگ (آزمایشی) انجام شد و با استفاده از نظرات مدیران بخش‌های مربوطه پرسشنامه اصلاح گردید. بعد از انجام اصلاحات، پرسشنامه‌ها برای ۴۹ کتابخانه مرکزی دانشگاهی ارسال گردید. طی تماس‌هایی که با کتابخانه‌های مزبور گرفته شد مشخص شد که در ۴ کتابخانه بخش نشریه‌های ادواری به صورت مستقل وجود ندارد (دانشگاه پیام‌نور واحد زرین شهر، آران بیدگل، نجف‌آباد و نیشابور) و از ۶ کتابخانه با توجه به پیگیری‌های مکرر پرسشنامه دریافت نگردید. در نهایت پژوهش حاضر با ۳۸ پرسشنامه تکمیل و عودت داده شده انجام شد.

پیشینه پژوهش در ایران

حقیقی در سال ۱۳۵۶ پژوهشی درباره ارزیابی خط‌مشی و مقررات مربوط به انتخاب و تهیه مواد و مجموعه در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه تهران،

دانشگاه ملی ایران و دانشگاه صنعتی شریف انجام داده است. نتایج حاصل از پژوهش عبارتند از بی‌توجهی و ناآشنایی مقامات مسئول دانشگاه با وظایف و هدف‌های کتابخانه، عدم تهیه و اجرای اصول بنیادی و برنامه‌ریزی صحیح در امر انتخاب و تهیه مواد، نبود کمیته‌های انتخاب فعال، نبود خط‌مشی انتخاب و تهیه مواد، بی‌توجهی به روزآمد بودن منابع، نبود برنامه صحیح برای ارزشیابی مداوم مواد، عدم تخصیص بودجه کافی، کمبود نیروی انسانی متخصص، نبود روابط صمیمانه میان کارکنان کتابخانه و مقامات اداری و مالی و برعکس در جهت سرعت بخشیدن به امور کتابخانه، و عدم شرکت فعال مسئولان کتابخانه در برنامه‌ریزی‌های جدید آموزشی و پژوهشی دانشگاه (۲).

هاشم‌زاده در سال ۱۳۷۴ در پژوهشی پیمایشی با عنوان «تحلیل سیاست‌های گزینش نشریه‌های ادواری لاتین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاهی ایران»، به تجزیه و تحلیل سیاست‌های انتخاب و حذف نشریه‌های ادواری لاتین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاهی ایران با توجه به معیارهای عینی و ذهنی گزینش می‌پردازد. جامعه تحقیق همه کتابخانه‌های مرکزی دانشگاهی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، و وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی بود. تحلیل اطلاعات بر اساس پرسشنامه‌های برگشت داده شده از ۴۵ کتابخانه انجام گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند سیاست‌های انتخاب و حذف نشریه‌های ادواری اکثراً روش‌های ذهنی است. در ۲۳/۸ درصد از کتابخانه‌های تحت بررسی، گزینشگران نهایی در خرید نشریه‌های ادواری، مسئولان کتابخانه‌ها و گروه‌های آموزشی بوده‌اند. در میان گروه‌های مختلف، اعضای هیئت علمی دانشگاه بیشترین دخالت را در انتخاب و حذف نشریه‌های ادواری لاتین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها داشته‌اند. در میان ۱۶ عامل دخیل بررسی شده در انتخاب نشریه‌های ادواری لاتین، «توصیه اعضای هیئت علمی» با میانگین ۳/۵۹ مهم‌ترین، و «تحلیل‌های استنادی» با میانگین ۰/۸۸ کم‌اهمیت‌ترین عوامل دخیل در انتخاب نشریه‌های ادواری لاتین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاهی ایران بوده‌اند (۶).

سلیمانی در سال ۱۳۷۵ در پژوهش پیمایشی با عنوان

«بررسی وضعیت نشریه‌های ادواری در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های صنعتی مستقر در تهران»، به بررسی توصیفی وضعیت موجود نشریه‌های ادواری در کتابخانه‌های مرکزی چهار دانشگاه بزرگ صنعتی تهران (دانشگاه صنعتی شریف، دانشگاه صنعتی امیرکبیر، دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، و دانشگاه علم و صنعت ایران) می‌پردازد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که در ارزیابی مجموعه مجلات این کتابخانه‌ها، براساس استانداردهای پیشنهادی کمیته استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران (کتابخانه ملی) مجموعه هیچ‌کدام از کتابخانه‌ها به حد نصاب نمی‌رسد و مجموعه‌های مجلات، موازی با افزایش تعداد استفاده‌کنندگان رشد نداشته است. سفارش مجلات در هر چهار دانشگاه به صورت متمرکز است. به جز کتابخانه مرکزی دانشگاه صنعتی امیرکبیر، دیگر کتابخانه‌ها کمیته انتخاب مؤثری ندارند. کمبود بودجه و کارمند متخصص و علاقه‌مند از عمده‌ترین مشکلات این کتابخانه‌هاست. در هیچ یک از کتابخانه‌ها به‌طور کامل از رایانه برای انجام امور مربوط به نشریه‌های ادواری استفاده نمی‌شود. غیر از کتابخانه مرکزی دانشگاه علم و صنعت ایران بقیه کتابخانه‌ها از ساختمان نسبتاً مناسبی برخوردارند که قابلیت گسترش در آینده را دارد، و صحافی عمده‌ترین و باصرفه‌ترین روش حفاظت و نگهداری از نشریه‌های ادواری در این کتابخانه‌هاست (۵).

مجلات تکراری جلوگیری نمی‌کند. پیشنهادهای ارائه شده در این تحقیق عبارتند از: (۱) برای استفاده بهینه از نشریه‌های ادواری، همکاری‌های بین کتابخانه‌ای، اشتراک منابع و نیز همکاری و هماهنگی بین رؤسای کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها به عمل آید. (۲) طرح فهرست مشترک مجلات لاتین مرکز اطلاعات و مدارک علمی روزآمد شود و در اختیار همه مراکز آموزشی و تحقیقاتی کشور قرار گیرد. (۳) طرح خدمات تحویل مدرک در مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی به‌منظور انجام سریع‌تر درخواست‌ها انجام شود و در نهایت طرح ایجاد شبکه‌ای نیمه‌متمرکز برای همکاری کتابخانه‌های مرکزی و دانشکده‌ای ارائه شده است (۴).

زائر حیدری در سال ۱۳۸۰ در پژوهشی پیمایشی با عنوان «بررسی وضعیت مجموعه‌سازی نشریه‌های الکترونیکی در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران»، وضعیت مجموعه‌سازی این گونه نشریات را در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران بررسی می‌کند. یافته‌های تحقیق بیان می‌دارد که در مراحل مختلف فراهم‌آوری (شناسایی، سفارش، و دریافت) ناهماهنگی به چشم می‌خورد. در بالاترین مرتبه، ۳۱ درصد از کتابخانه‌ها، نشریه‌های الکترونیکی

سپهر در سال ۱۳۷۷ در پژوهشی با روش پیمایشی و طراحی سیستم با عنوان «بررسی امکان‌سنجی طرح متمرکز تأمین نشریه‌های ادواری لاتین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های کشور»، طرح تأمین متمرکز نشریه‌های ادواری لاتین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های کشور را بررسی کرده است. براساس یافته‌های این تحقیق، مدیران کتابخانه‌های مرکزی بیشتر از رشته‌های غیرکتابداری و اطلاع‌رسانی هستند، و از میان اعضای هیئت علمی دانشگاه انتخاب می‌شوند. در بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی خط‌مشی مدون برای تهیه نشریه‌های ادواری وجود ندارد و آنچه وجود دارد اجرایی نمی‌شود. بخش سفارش‌های خارجی معمولاً بیرون از اختیار کتابخانه مرکزی است و کمیته انتخاب از خرید

رشته تحصیلی ۷۳/۳ درصد از کارکنان بخش نشریه‌های ادواری کتابداری است. جغرافیا با ۱۰ درصد و علوم تربیتی با ۶/۷ درصد به ترتیب در مرتبه دوم و سوم قرار دارند.

را از طریق اینترنت شناسایی می‌نمایند؛ ۴۱ درصد از طریق کارگزار سفارش می‌دهند و ۵۰ درصد نیز از همین طریق دریافت می‌نمایند. درباره چگونگی تعیین میزان بودجه: ۳۱ درصد از مراکز مورد بررسی ابراز نموده‌اند که بر اساس عملکرد سال قبل و نیازهای سال جاری و پیش‌بینی سال (های) آتی بودجه در اختیار آنان گذاشته می‌شود. نیروی شاغل در بخش نشریه‌های الکترونیکی در اکثر موارد (۳۶ درصد) متخصص کتابداری و در درجه دوم با ۲۵ درصد متخصصان رایانه بوده‌اند. درباره فضای مورد استفاده، بالاترین میزان مربوط به گروهی است که میان ۵۰-۸۰ مترمربع فضا در اختیار دارند و بالاترین میزان رایانه‌ها ۵-۱۰ رایانه بوده است. کتابخانه‌ها، درخواست مراجعان، صرفه‌جویی در فضا، بالا بودن دقت، سرعت و کیفیت کار را عوامل بعدی دخیل در رویکرد به نشریه‌های الکترونیکی ذکر کرده‌اند. تمایل به استفاده از نشریه‌های الکترونیکی از طرف کتابخانه‌های دانشگاهی و کاربران عامل مثبتی است که با توجه به پویایی و تحرک آن بر لزوم تکیه بر عوامل انسانی (کاربران، ناشران، ویرایشگران و کتابداران) در همه سطوح تأکید می‌کند. ماهیت زنده و متعامل کار با مجلات الکترونیکی، آموزش و پژوهش مداوم را طلب می‌کند. رسالت مدیریت آگاه ایجاد می‌کند که درباره این کار برنامه‌ریزی شود و سپس برنامه عملی گردد (۳).

پیشینه پژوهش در خارج از کشور

ادم^۱ در سال ۱۹۸۹ در پژوهشی با عنوان «گردآوری و مدیریت پاینده‌ها در کتابخانه‌های دانشگاهی نیجریه» به بررسی وضعیت نشریه‌های ادواری در کتابخانه‌های دانشگاهی نیجریه می‌پردازد. برای انجام این پژوهش از سه روش (۱) برنامه مصاحبه؛ (۲) بررسی مخزن پاینده‌ها و سایر سوابق امور مدیریت؛ و (۳) بازدید از فعالیت‌های کتابخانه‌ها استفاده می‌کند. از یافته‌های

پژوهش نتایج زیر به دست آمده است: پاینده‌ها از طریق سه روش خریداری، مبادله و اهدا گردآوری شده بودند که خریداری مؤثرترین، قابل اعتمادترین و مستقل‌ترین روش بود. به دلیل وضعیت نامناسب اقتصادی کشور، پاینده‌ها به طور مرتب گردآوری نمی‌شوند. صحافی و خدمات نسخه‌برداری، سازماندهی و مدیریت پاینده‌ها را عملی می‌سازد، توانایی کارکنان برای ارائه خدمات در کتابخانه کافی نیست و کارکنان انگیزه لازم را برای ارائه خدمات ندارند. بودجه پاینده‌ها با بودجه کتاب ادغام شده است. همچنین میزان بودجه سالیانه برای گردآوری و مدیریت پاینده‌ها ناکافی تشخیص داده شده است. پس از آغاز به کار بازارهای ارز، کتابخانه‌های دانشگاهی نیجریه قادر نبوده‌اند پاینده‌های خارجی را به طور مرتب خریداری کنند، زیرا آنها نمی‌توانند با نرخ بانک مرکزی ارز خارجی بخرند. امکان ایجاد همکاری مؤثر و کارآمد در کتابخانه‌های دانشگاهی نیجریه وجود دارد، مشروط بر اینکه نظم مناسب برقرار شود و پاینده‌ها منصفانه میان کتابخانه‌ها تقسیم شوند تا از تکراری بودن آنها جلوگیری شود (۸).

«نشریات الکترونیکی در اینترنت» عنوان مقاله تحقیقی کریستین هدکوبلی^۲ است که در سال ۱۹۹۶ در اولین همایش روند پیشرفت فناوری ارائه شد. در این تحقیق نتیجه‌گیری می‌شود که افزایش محبوبیت اینترنت تأثیر عظیمی بر ارتباطات علمی داشته و گسترش نشریات الکترونیکی این فرایند را شدت بخشیده است. انتشارات وبی می‌تواند به سهولت و سرعت منتشر شود و اطلاعات را در مقیاس زیاد قابل دسترسی نماید. افزایش قابلیت دستیابی و قیمت نسبتاً پایین انتشارات در زمانی که با کاهش بودجه کتابخانه‌های دانشگاهی روبرو هستیم مزیتی مهم به حساب می‌آید. قابلیت نقد و بررسی سریع‌تر، قابلیت نمایه‌سازی خودکار، صرفه‌جویی در کاغذ و فضا و همچنین مسئله اعتبار و تداوم دسترس‌پذیری نشر الکترونیکی باید حل شود. با در نظر گرفتن این مسئله سازمان‌ها سعی می‌کنند نشریات چاپی و الکترونیکی را توأم در اختیار داشته باشند (۹). رودریگز^۳ در سال ۱۹۹۹ در پژوهشی با عنوان «فراهم‌آوری مشترک نشریه‌های الکترونیکی» به طور

1. U.S. Edem
2. Kristin Hede Cubly

3. Adolfo Rodriguez
4. Universidad Nacional Autonoma de Mexico

مفصل تجربه دانشگاه ملی آتونوما^۱ را در گردآوری نشریه‌های الکترونیکی شرح می‌دهد. این دانشگاه در چندین محل جغرافیایی واقع شده است و در نوع خود یکی از بزرگ‌ترین دانشگاه‌های دنیاست که درصداست در نقش پایگاه مرکزی نشریه‌های الکترونیکی برای کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی فعالیت کند. نتایج این تحقیق حاکی از آن است که هزینه تولید یک نشریه الکترونیکی رو به کاهش است و کیفیت این نوع نشریه رو به بهبود دارد. مؤسسات الکترونیکی نقش مهم میانجی را میان ناشران و دانشگاه‌ها بازی می‌کنند. تولید اطلاعات دیجیتال به‌طور روزافزونی رو به افزایش است (۱۰).

براند^۱ در سال ۲۰۰۰ در پایان‌نامه دکترای خود با عنوان «کاغذدوستان، الکترونیک‌محوران و عوام: رشد کند نشریات الکترونیکی» پژوهشی درباره تکامل و تغییر از کاغذ به انتشارات الکترونیکی در میان استادان، کتابداران، پژوهشگران علوم اجتماعی و ناشران تجاری و تحقیقاتی انجام داده است. این تحقیق دو جنبه را بررسی می‌کند: الف) چرا رشد انتشارات الکترونیکی پژوهشی نسبت به کل حرکت نشریات الکترونیکی کند است؟ ب) چرا بعضی مؤسسات و سازمان‌ها با قبول خطر به نشر الکترونیکی روی می‌آورند، در حالی که دیگران به مقاومت در برابر این تحول ادامه می‌دهند. اطلاعات این تحقیق از دوروش مصاحبه و تحلیل مدارک بیش از ۱۶۰ مرکز دست‌اندرکار نشریات الکترونیکی گردآوری شده است. نتایج این تحقیق نشان داد که رشد آهسته‌نشر الکترونیکی پژوهشی به عوامل اقتصادی، حق مؤلف، هزینه - سودمندی،

دسترس‌پذیری و منافع ناشران بستگی دارد (۷). با مقایسه یافته‌های پژوهش‌های معرفی شده ملاحظه می‌شود که اختلافاتی در دیدگاه پژوهشگران وجود دارد اما همگی اذعان دارند که نشریات الکترونیکی دست‌کم تا مدتی به همراه معادل‌های چاپی آنها باید توسط کتابخانه‌ها در مجموعه‌سازی در نظر گرفته شوند و بیشتر آنها بر ایجاد تغییر و تحول در این زمینه و لزوم اشراف بر جوانب گوناگون آن تأکید دارند.

روش تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

داده‌های گردآوری شده در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار آماری اس. پی. اس. اس و برایش ۱۰ استخراج و تجزیه و تحلیل شد.

برای رسیدن به اهداف پژوهش و پاسخ به پرسش‌های اساسی از روش‌های آمار توصیفی شامل جداول توزیع فراوانی، محاسبه درصدها، محاسبه شاخص‌های آماری میانگین و انحراف معیار استفاده شده است و برای مقایسه وضعیت موجود با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی و آزمون فرضیه از آزمون آماری "زد" برای مقایسه نسبت‌ها استفاده گردید. لازم به ذکر است که در همه آزمون‌ها سطح معنادار ۵ درصد در نظر گرفته شد.

تحلیل یافته‌ها

یافته‌های پژوهش در قالب جدول‌های ۱ تا ۱۸ ارائه شده است. جدول‌های ۱ تا ۳ در پاسخ به پرسش ۱

جدول ۱. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه بر حسب شیوه‌های انتخاب نشریه‌های ادواری فارسی و غیرفارسی

غیرفارسی		فارسی		شیوه‌های انتخاب نشریه‌های ادواری
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۸۴/۲	۳۲	۸۴/۲	۳۲	اعضای هیئت علمی
۱۵/۷	۶	۸۴/۲	۳۲	پیشنهاد‌های دانشجویان و مراجعه‌کنندگان به کتابخانه
-	-	۸۱/۵	۳۱	کارکنان و کتابداران کتابخانه
۵۲/۶	۲۰	-	-	کمیته انتخاب
۱۳/۱	۵	۵/۲	۲	موارد دیگر

داده‌های جدول ۱ حکایت از آن دارد که پیشنهادهای اعضای هیئت علمی در انتخاب نشریه‌های ادواری فارسی و غیرفارسی به‌طور مساوی (۸۴/۲ درصد) مؤثر است. پیشنهادهای دانشجویان و مراجعه‌کنندگان به کتابخانه (۸۴/۲ درصد) در انتخاب نشریه‌های ادواری فارسی مؤثر است و در انتخاب نشریه‌های غیرفارسی

پژوهش، جدول ۴ در پاسخ به پرسش ۲ پژوهش، جدول ۵ در پاسخ به پرسش ۳ پژوهش، جدول ۶ و ۷ در پاسخ به پرسش ۴ پژوهش، جدول‌های ۸ تا ۱۲ برای پاسخ به پرسش ۵ پژوهش، جدول ۱۳ در پاسخ به سؤال ۶ پژوهش، جدول ۱۴ و ۱۵ در پاسخ به سؤال ۷ پژوهش، جدول ۱۶ در پاسخ به سؤال ۸ پژوهش،

جدول ۲. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه برحسب شیوه‌های انتخاب نشریه‌های الکترونیکی

شیوه‌های انتخاب نشریه‌های الکترونیکی	تعداد	درصد
کمیته انتخاب	۲۱	۵۵/۲
اعضای هیئت علمی	۱۷	۴۴/۷
پیشنهاد‌های دانشجویان و مراجعه‌کنندگان به کتابخانه	۷	۱۸/۴
موارد دیگر	۳	۷/۸

جدول ۳. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه برحسب شیوه‌های فراهم‌آوری نشریه‌های ادواری

شیوه‌های فراهم‌آوری نشریه‌های ادواری	تعداد	درصد
خرید	۳۸	۱۰۰
هدا	۲۴	۶۳/۱
مبادله	۱	۲/۶
واسپاری	۲	۵/۲

(۱۵/۷ درصد) نیز نقش کمی دارد. کارکنان و کتابداران کتابخانه در انتخاب نشریه‌های فارسی (۸۱/۵ درصد) مؤثرند و در انتخاب نشریه‌های غیرفارسی نقشی ندارند. کمیته انتخاب به میزان ۵۲/۶ درصد در انتخاب نشریه‌های غیرفارسی مؤثر است. کمیته انتخاب در انتخاب نشریه‌های ادواری فارسی نقشی ندارد. داده‌های جدول ۲ بیانگر آن است که در بیشتر کتابخانه‌های مورد مطالعه (۵۵/۲ درصد) کمیته انتخاب نقش اصلی را در انتخاب نشریه‌های ادواری الکترونیکی به عهده دارد. بعد از آن به ترتیب اعضای هیئت علمی با ۴۴/۷ درصد و پیشنهادهای

جدول ۱۷ در پاسخ به سؤال ۹ پژوهش و جدول ۱۸ برای پاسخ به فرضیه پژوهش ارائه شده است.

برای حفاظت و نگهداری از نشریه‌های ادواری در ۹۴/۷ درصد از جامعه مورد مطالعه از روش صحافی استفاده می‌شود. تهیه میکروفیلم و تهیه نسخه الکترونیکی از ادواری‌ها به‌طور مساوی به میزان ۷/۸ درصد در مرتبه بعدی قرار دارد.

جدول ۴. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه برحسب روش‌های سازماندهی نشریه‌های ادواری فارسی و غیرفارسی

غیر فارسی		فارسی		روش‌های سازماندهی نشریه‌های ادواری
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۳/۶	۹	۱۸/۴	۷	فهرست‌نویسی توصیفی
۲۳/۶	۹	۱۵/۷	۶	فهرست‌نویسی موضوعی
۲۱/۰	۸	۲۳/۶	۹	استفاده از طرح‌های رده‌بندی
۸۱/۵	۳۱	۷۸/۹	۳۰	کاردکس
-	-	۳۴/۲	۱۳	براساس عنوان مجلات
-	-	-	-	نمایه‌سازی
۱۰/۵	۴	۲/۶	۱	موارد دیگر

برای سازماندهی نشریه‌های فارسی به میزان ۳۴/۲ درصد در مرتبه بعد قرار دارد. از فهرست‌نویسی توصیفی و موضوعی و طرح‌های رده‌بندی به ترتیب به میزان ۱۸/۴ درصد، ۱۵/۷ درصد و ۲۳/۶ درصد برای سازماندهی نشریه‌های ادواری فارسی استفاده می‌شود. از فهرست‌نویسی توصیفی و موضوعی به طور مساوی به میزان ۲۳/۶ درصد و از طرح‌های رده‌بندی به میزان ۲۱ درصد برای سازماندهی نشریات غیرفارسی استفاده می‌شود. از فایل‌های رایانه‌ای برای سازماندهی نشریه‌های فارسی و غیرفارسی به ترتیب به میزان ۲/۶ درصد و ۱۰/۵ درصد استفاده می‌شود.

دانشجویان با ۱۸/۴ درصد در انتخاب نشریه‌های الکترونیکی مؤثرند.

داده‌های جدول ۳ بیانگر آن است که در همه کتابخانه‌های مورد مطالعه فراهم‌آوری نشریه‌های ادواری از طریق خرید انجام می‌شود و بعد از آن به ترتیب شیوه‌های اهدا با ۶۳/۱ درصد، واسپاری با ۵/۲ درصد و مبادله با ۲/۶ درصد در مراتب بعدی قرار دارند.

براساس داده‌های جدول ۴ در بیشتر کتابخانه‌های مورد مطالعه برای سازماندهی نشریه‌های فارسی به میزان ۷۸/۹ درصد و غیرفارسی به میزان ۸۱/۵ درصد از کاردکس استفاده می‌شود. استفاده از عناوین مجلات

جدول ۵. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه برحسب روش‌های حفاظت و نگهداری از نشریه‌های ادواری

روش‌های حفاظت و نگهداری از نشریه‌های ادواری	تعداد	درصد
صحافی	۳۶	۹۴/۷
تهیه میکروفیلم	۳	۷/۸
تهیه نسخه الکترونیکی از ادواری‌ها	۳	۷/۸
استفاده از مواد شیمیایی برای ضد عفونی و اسیدزدایی	۱	۲/۶
روش‌های دیگر	-	-

جدول ۶. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه براساس خدمات ارائه شده به کاربران در بخش نشریه‌های ادواری

درصد	تعداد	خدمات ارائه شده به کاربران در بخش نشریه‌های ادواری
۶۵/۷	۲۵	خدمات مرجع
۴۷/۳	۱۸	خدمات تحویل مدرک
۸۴/۲	۳۲	خدمات فتوکپی
۵/۲	۲	خدمات امانت

داده‌های جدول ۵ مشخص می‌کند که در بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی (۹۴/۷ درصد) از روش صحافی کردن برای حفاظت از نشریه‌های ادواری استفاده می‌شود. تهیه میکروفیلم و نسخه الکترونیکی

جدول ۷. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد بررسی براساس نحوه ارائه خدمات به کاربران در بخش نشریه‌های ادواری الکترونیکی

درصد	* تعداد	خدمات ارائه شده به کاربران در بخش نشریه‌های ادواری الکترونیکی
۵۰	۱۳	تهیه لوح فشرده از اطلاعات نشریه‌های الکترونیکی
۵۷/۶	۱۵	تهیه فلاپی
۶۱/۵	۱۶	تهیه نسخه چاپی
۷۳/۱	۱۹	راهنمایی چگونگی استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی نشریه‌های ادواری
۴۶/۱	۱۲	خدمات آموزشی

* فقط ۲۶ کتابخانه به این سؤال پاسخ داده‌اند.

جدول ۸. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه براساس بودجه ارزی اختصاص داده شده به بخش نشریه‌های ادواری غیرفارسی

درصد	تعداد	بودجه ارزی به (دلار)
		کمتر از ۵۰,۰۰۰
۲۰/۸	۵	۵۰,۰۰۰-۹۹,۹۹۹
۲۵	۶	۱۰۰,۰۰۰-۲۹۹,۹۹۹
۱۶/۷	۴	۳۰۰,۰۰۰-۴۹۹,۹۹۹
۲۵/۰	۶	بیش از ۵۰۰,۰۰۰
۱۲/۵	۳	
۱۰۰	۲۴*	جمع
		میانگین = ۷۲۰۶۷۴/۷۹
		انحراف معیار = ۲۵۸۱۳۹۸/۵۹
		حداقل = ۶۰۰۰
		حداکثر = ۱۲۸۰۸۱۹۵

* ۱۴ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

از ادواری‌ها هر کدام به میزان $7/8$ درصد در مرتبه بعدی قرار دارند. استفاده از مواد شیمیایی برای ضدعفونی و اسیدزدایی فقط در $2/6$ درصد از کتابخانه‌ها رایج است.

داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که در بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی ($84/2$ درصد) خدمات فتوکپی به کاربران ارائه می‌شود. بعد از آن به ترتیب خدمات مرجع با $65/7$ درصد، خدمات تحویل مدرک با $47/3$ درصد و خدمات امانت با $5/2$ درصد قرار دارند.

داده‌های جدول ۷ نشان‌دهنده آن است که در بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی ($73/1$ درصد) خدمات راهنمایی چگونگی استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی

نشریه‌های ادواری ارائه می‌شود و بعد از آن به ترتیب خدمات تهیه نسخه چاپی با $61/5$ درصد، خدمات تهیه فلاپی با $57/6$ درصد، خدمات تهیه لوح فشرده با 50 درصد و خدمات آموزشی با $46/1$ درصد در پایین‌ترین حد قرار دارد.

داده‌های جدول ۸ بیانگر آن است که در $20/8$ درصد از کتابخانه‌ها بودجه ارزی اختصاص داده شده به بخش نشریه‌های ادواری غیرفارسی کمتر از $50,000$ دلار است و در $12/5$ درصد از کتابخانه‌های مورد بررسی بودجه ارزی اختصاص داده شده به بخش نشریه‌های ادواری غیرفارسی $500,000$ دلار و یا بیشتر بوده است. بیشترین بودجه تخصیصی به بخش‌های مزبور $12,808,195$ دلار

جدول ۹. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه بر اساس بودجه اختصاص داده شده برای خرید نشریه‌های ادواری فارسی

درصد	تعداد	بودجه داخلی (ریال)
۲۵	۵	کمتر از ۲,۵۰۰,۰۰۰
۲۰	۴	۲,۵۰۰,۰۰۰-۵,۰۰۰,۰۰۰
۲۰	۴	۵,۰۰۰,۰۰۰-۲۰,۰۰۰,۰۰۰
۲۰	۴	۲۰,۰۰۰,۰۰۰-۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۱۵	۳	بیش از ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۱۰۰	۲۰ *	جمع
		میانگین = ۴۸,۰۰۰,۰۰۰
		انحراف معیار = ۸۵,۰۰۰,۰۰۰
		حداقل = ۵۰,۰۰۰
		حداکثر = ۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰

* ۱۸ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

جدول ۱۰. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد بررسی بر اساس بودجه اختصاص داده شده برای خرید نشریه‌های الکترونیکی

درصد	تعداد	بودجه ارزی (دلار)
۲۷/۸	۵	کمتر از ۱۰۰,۰۰۰
۲۷/۸	۵	۱۰۰,۰۰۰-۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰
۲۲/۲	۴	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰-۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۲۲/۲	۴	بیش از ۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰
۱۰۰	۱۸ *	جمع
		میانگین = ۴۶,۰۰۰,۰۰۰
		انحراف معیار = ۸,۰۰۰,۰۰۰
		حداقل = ۵۰,۰۰۰
		حداکثر = ۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰

* ۱۸ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

و کمترین آن ۶۰۰۰ دلار بوده است. میانگین بودجه ارزی اختصاص داده شده ۷۲۰,۶۷۴/۷۹ دلار با انحراف معیار ۲,۵۸۲,۳۹۸/۵۹ دلار بوده است. ۱۴ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

داده‌های جدول ۹ بیانگر آن است که بودجه اختصاص داده شده به ۲۵ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه کمتر از ۲,۵۰۰,۰۰۰ ریال است و پانزده درصد از جامعه مورد نظر بودجه‌های بیشتر از ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال در اختیار دارند. ۶۰ درصد از جامعه مورد نظر میان ۲,۵۰۰,۰۰۰ الی ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال بودجه در اختیار دارد. بیشترین بودجه تخصیصی به کتابخانه‌های مورد مطالعه ۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال و کمترین آن ۵۰,۰۰۰ ریال بوده است. میانگین بودجه تخصیصی به جامعه مورد مطالعه ۴۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال با انحراف معیار ۸۵,۰۰۰,۰۰۰ ریال بوده است. قابل ذکر است که ۱۸ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

داده‌های جدول ۱۰ بیانگر آن است که در بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی (۵۵/۶ درصد) بودجه اختصاص داده شده برای خرید نشریه‌های الکترونیکی میان ۱۵ تا ۵۰ میلیون دلار متغیر است. در ۲۲/۲ درصد از کتابخانه‌ها بیش از ۵۰,۰۰۰,۰۰۰ دلار برای خرید

نشریه‌های الکترونیکی اختصاص یافته است. بیشترین بودجه اختصاص یافته برای خرید نشریه‌های الکترونیکی ۳۰۰,۰۰۰,۰۰۰ دلار و کمترین آن ۳۸,۰۰۰ دلار بوده است. میانگین بودجه اختصاص داده شده ۴۶,۰۰۰,۰۰۰ دلار با انحراف معیار ۸,۰۰۰,۰۰۰ دلار است. قابل ذکر است که ۲۰ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

داده‌های جدول ۱۱ بیانگر آن است که در بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی (۵۷/۲ درصد) بیشترین فضای اختصاص داده شده به بخش نشریه‌های ادواری تا ۱۹۹ مترمربع است. در ۱۰/۷ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه فضای اختصاص داده شده به بخش مزبور بیشتر از ۱۰۰۰ مترمربع است. ۵ کتابخانه (۱۷/۸ درصد) از جامعه مورد مطالعه فضایی معادل ۲۰۰ الی ۴۹۹ مترمربع در اختیار دارند و فضای اختصاص داده شده به بخش نشریات در ۴ کتابخانه (۱۴/۳ درصد) بین ۵۰۰ الی ۱۰۰۰ مترمربع است. بیشترین فضای اختصاص داده شده به بخش نشریه‌های ادواری ۴۲۰۰ مترمربع و کمترین آن ۳۰ مترمربع است. میانگین فضای اختصاص داده شده ۵۴۷/۲۱ مترمربع و انحراف معیار ۱۰۲۳/۶۹ مترمربع است.

داده‌های جدول ۱۲ بیانگر آن است که بیشتر

جدول ۱۱. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد بررسی براساس فضای اختصاص داده شده به بخش نشریه‌های ادواری

درصد	تعداد	فضای اختصاص داده شده به بخش نشریه‌های ادواری (مترمربع)
۲۸/۶	۸	کمتر از ۱۰۰
۲۸/۶	۸	۱۰۰-۱۹۹
۱۷/۸	۵	۲۰۰-۴۹۹
۱۴/۳	۴	۵۰۰-۱۰۰۰
۱۰/۷	۳	بیش از ۱۰۰۰
۱۰۰	۲۸ *	جمع
		میانگین = ۵۴۷/۲۱
		انحراف معیار = ۱۰۲۳/۶۹
		حد اقل = ۳۰
		حد اکثر = ۴۲۰۰

* ۱۰ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

جدول ۱۲. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد بررسی براساس در نظر گرفتن محل خاص برای ارائه خدمات نشریه‌های الکترونیکی

درصد	تعداد	در نظر گرفتن محل خاصی برای ارائه خدمات نشریه‌های الکترونیکی
۷۳/۱	۱۹	بلی
۲۶/۹	۷	خیر
۱۰۰	۲۶*	جمع

* ۱۲ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

داده‌های جدول ۱۳ بیانگر آن است که در بیشتر کتابخانه‌های مورد مطالعه با ۷۸/۹ درصد برای ارتقاء سطح علمی کارکنان، از آموزش‌های حین خدمت استفاده می‌شود. شرکت در همایش‌ها و آموزش‌های

کتابخانه‌های مورد بررسی با ۷۳/۱ درصد محل ویژه‌ای را برای ارائه خدمات نشریه‌های الکترونیکی در نظر گرفته‌اند. یادآوری می‌شود که ۱۲ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

جدول ۱۳. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد بررسی براساس نحوه آموزش برای ارتقاء سطح علمی کارکنان بخش نشریه‌های ادواری

درصد	تعداد	شیوه‌های ارتقای سطح علمی کارکنان بخش نشریه‌های ادواری
۷۸/۹	۳۰	آموزش‌های حین خدمت (کوتاه مدت)
۴۲/۱	۱۶	شرکت در همایش‌ها
۵/۲	۲	آموزش‌های بلند مدت تخصصی
۲۱/۰	۸	انجام نمی‌شود

جدول ۱۴. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه برحسب مدرک تحصیلی کارکنان بخش نشریه‌های ادواری

درصد	تعداد	مدرک تحصیلی کارکنان بخش نشریه‌های ادواری
۱۲/۵	۴	دیپلم
۹/۴	۳	کاردانی
۵۹/۴	۱۹	کارشناسی
۱۲/۵	۴	کارشناسی ارشد
۶/۲	۲	دکترای
۱۰۰	۳۲*	جمع

* ۶ کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

جدول ۱۵. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه برحسب رشته تحصیلی کارکنان بخش نشریه‌های ادواری

درصد	تعداد	رشته تحصیلی کارکنان بخش نشریه‌های ادواری
۷۳/۳	۲۲	کتابداری
۶/۷	۲	علوم تربیتی
۱۰/۰	۳	جغرافیا
۳/۳	۱	تاریخ فرهنگ تطبیقی
۳/۳	۱	مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی
۳/۳	۱	ادبیات
۳/۳	۱	مدیریت
۳/۳	۱	علوم اجتماعی
۱۰۰	۳۲*	جمع

* کتابخانه به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

بلندمدت تخصصی به ترتیب به میزان ۴۲/۱ و ۵ درصد در مرتبه بعدی قرار دارند. در ۲۱ درصد از کتابخانه‌ها هیچ‌گونه خدمات آموزشی ارائه نمی‌شود. داده‌های جدول ۱۴ حکایت از آن دارد که مدرک تحصیلی بیشتر کارکنان بخش نشریه‌های ادواری کارشناسی (۵۹/۴ درصد)، و کمترین مدرک دکترا (۶/۲)

جدول ۱۶. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد بررسی براساس زمینه‌های استفاده از رایانه در بخش نشریه‌های ادواری

درصد	* تعداد	زمینه‌های استفاده از رایانه
۷۸/۸	۲۶	ذخیره اطلاعات کتابشناختی نشریه‌های ادواری
۶۰/۶	۲۰	ذخیره اطلاعات مربوط به موجودی و نواقص نشریه‌های ادواری
۲۱/۲	۷	ذخیره اطلاعات مربوط به امانت و گردش نشریه‌های ادواری
۳۹/۴	۱۳	ذخیره اطلاعات مربوط به انتخاب و سفارش نام کارگزارها و مکاتبات مربوطه
۹/۱	۳	انجام امور مالی و حسابداری مربوط به نشریه‌های ادواری
۶۹/۷	۲۳	بازبینی اطلاعات توسط مراجعه‌کنندگان
۴۸/۵	۱۶	استفاده از پایگاه‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی برای انتخاب و سفارش نشریه‌های ادواری
۱۲/۱	۴	نمایش‌سازی و چکیده‌نویسی نشریه‌های ادواری
-	-	موارد دیگر

* ۳۳ کتابخانه به این سؤال پاسخ داده‌اند.

درصد) است. قابل ذکر است که مدرک تحصیلی ۱۲/۵ درصد از کارکنان این بخش ها دیپلم است.

داده های جدول ۱۵ نشان می دهد که رشته تحصیلی بیشتر کارکنان بخش نشریه های ادواری، کتابداری با ۷۳/۳ درصد و جغرافیا با ۱۰ درصد و علوم تربیتی با ۶/۷ درصد به ترتیب در مرتبه دوم و سوم قرار دارند. تاریخ فرهنگ تطبیقی، مدیریت برنامه ریزی آموزشی، ادبیات، و مدیریت و علوم اجتماعی به طور

میزان رعایت استاندارد سازماندهی نشریه های ادواری فارسی (صفر درصد) و بیشترین آن ۵۸/۳ درصد است. میانگین میزان رعایت این استاندارد، ۲۱/۲۴ درصد است. کمترین میزان رعایت استاندارد سازماندهی نشریه های ادواری غیرفارسی صفر درصد و حداکثر آن ۱۰۰ درصد است. میانگین میزان رعایت این استاندارد ۳۰/۴۳ درصد است. کمترین میزان رعایت استاندارد در زمینه حفاظت و نگهداری

جدول ۱۷. شاخص های آماری میزان رعایت استاندارد در بخش نشریه های ادواری در کتابخانه های مورد مطالعه

میزان رعایت استاندارد	حداقل (درصد)	حداکثر (درصد)	میانگین	انحراف معیار
سازماندهی نشریه های ادواری فارسی	۰	۵۸/۳	۲۱/۲۴	۱۲/۸۱
سازماندهی نشریه های ادواری غیرفارسی	۰	۱۰۰/۰	۳۰/۴۳	۲۶/۳۱
حفاظت و نگهداری	۲۵/۰	۱۰۰	۲۸/۹۴	۱۳/۶۶
ارائه خدمات در بخش نشریه های چاپی	۵/۲	۸۶/۸	۳۷/۶۹	۲۰/۵۷
ارائه خدمات در بخش نشریه های الکترونیکی	۰	۱۰۰/۰	۴۱/۵۷	۳۴/۲۹
آموزش	۰	۱۰۰/۰	۴۲/۰۶	۲۸/۶۵
فناوری نوین	۰	۷۵	۳۷/۵	۲۲/۸۸
بودجه ریالی	۰/۲	۸۳	۲۸/۶۲	۲۸/۳۶
بودجه ارزی	۹	۱۰۰	۴۵/۸۳	۳۴/۶۳

مساوی با ۳/۳ درصد در مرتبه بعدی قرار دارند. اطلاعات جدول ۱۶ بیانگر آن است که در بیشتر بخش های نشریه های ادواری با ۷۸/۸ درصد از رایانه برای ذخیره اطلاعات کتابشناختی استفاده می شود. استفاده از رایانه برای اطلاعات توسط مراجعه کنندگان با ۶۹/۷ درصد در مرتبه بعدی قرار دارد. کمترین میزان استفاده از رایانه برای انجام امور مالی و حسابداری است که میزان ۹/۱ درصد است. داده های جدول ۱۷ بیانگر آن است که کمترین

۲۵ درصد و بیشترین آن ۱۰۰ درصد با میانگین ۲۸/۹۴ درصد است. کمترین میزان رعایت استاندارد در زمینه ارائه خدمات در بخش نشریه های ادواری چاپی ۵/۲ درصد و بیشترین آن ۸۶/۸ درصد با میانگین ۳۷/۶۹ درصد است. کمترین میزان ارائه خدمات در بخش نشریه های ادواری الکترونیکی صفر درصد و بیشترین آن ۱۰۰ درصد با میانگین ۴۱/۵۷ درصد است. کمترین میزان رعایت استاندارد آموزش در جامعه مورد مطالعه صفر درصد و بیشترین آن ۱۰۰

جدول ۱۸. توزیع فراوانی کتابخانه‌های مورد مطالعه برحسب میزان رعایت استاندارد مدیریت نشریه‌های ادواری

آزمون آماری	کمتر از حد استاندارد		مراکز مدیریت نشریه‌های ادواری
	درصد	تعداد	
$Z = 6/16$ $p < 0/05$	۱۰۰	۳۸	سازماندهی نشریه‌های ادواری فارسی
$Z = 5/19$ $p < 0/05$	۹۲/۱	۳۵	سازماندهی نشریه‌های ادواری غیرفارسی
$Z = 5/84$ $p < 0/05$	۹۷/۴	۳۷	حفاظت و نگهداری
$Z = 6/16$ $p < 0/05$	۱۰۰	۳۸	ارائه خدمات در بخش نشریه‌های چاپی
$Z = 5/19$ $p < 0/05$	۹۲/۱	۳۵	ارائه خدمات در بخش نشریه‌های الکترونیکی
$Z = 5/51$ $p < 0/05$	۹۴/۷	۳۶	آموزش
$Z = 6/16$ $p < 0/05$	۱۰۰	۳۸	فناوری نوین
$Z = 3/87$ $p < 0/05$	۱۰۰	۱۵*	بودجه ریالی
$Z = 2/98$ $p < 0/05$	۸۴/۲	۱۶**	بودجه ارزی
$Z = 12$ $p > 0/05$.	.	فضا
$Z = 0/498$ $p > 0/05$	۱۰۰	۳۷	مجموعه نشریه‌های ادواری

* فقط ۱۵ مرکز به این سؤال پاسخ داده‌اند.

** فقط ۱۹ مرکز به این سؤال پاسخ داده‌اند.

است. کمترین میزان رعایت بودجه ارزی ۹ درصد و بیشترین ۱۰۰ درصد با میانگین ۴۵/۸۳ درصد است.

با توجه به جدول ۱۸، سازماندهی نشریه‌های ادواری فارسی در همه کتابخانه‌های مورد مطالعه (۱۰۰ درصد)

درصد است با میانگین ۴۲/۰۶ درصد، و کمترین میزان رعایت استفاده از استاندارد فناوری‌های نوین صفر درصد، بیشترین آن ۷۵ درصد با میانگین ۳۷/۵ درصد است. کمترین میزان بودجه ریالی ۰/۲ درصد و بیشترین آن ۸۳ درصد با میانگین ۲۸/۶۲ درصد

پایین‌تر از سطح استاندارد قرار دارد. سازماندهی نشریه‌های غیرفارسی در ۳۵ کتابخانه به میزان ۹۲/۱ درصد پایین‌تر از سطح استاندارد انجام می‌شود. وضعیت حفاظت و نگهداری از نشریات در ۳۷ کتابخانه به میزان ۹۷/۴ درصد پایین‌تر از حد استاندارد است. نحوه ارائه خدمات در بخش نشریه‌های چاپی در همه کتابخانه‌های مورد بررسی به میزان ۱۰۰ درصد پایین‌تر از حد استاندارد است. وضعیت ارائه خدمات در بخش نشریه‌های الکترونیکی در ۳۵ کتابخانه‌ای که به این سؤال پاسخ داده‌اند به میزان ۹۲/۱ درصد پایین‌تر از سطح استاندارد قرار دارد. وضعیت آموزش در ۳۶ کتابخانه پاسخگو به میزان ۹۴/۷ درصد پایین‌تر از سطح استاندارد است. تخصیص بودجه ریالی به ۱۵ کتابخانه‌ای که به این سؤال پاسخ داده‌اند به میزان ۱۰۰ درصد پایین‌تر از حد استاندارد است. تخصیص بودجه ارزی به ۱۶ کتابخانه‌ای که به این سؤال پاسخ داده‌اند به میزان ۱۰۰ درصد پایین‌تر از سطح استاندارد است. وسعت فضای اختصاص یافته به بخش نشریات در کتابخانه‌های مورد مطالعه در حد استاندارد است. مجموعه نشریه‌های ادواری در ۳۷ کتابخانه به میزان ۱۰۰ درصد پایین‌تر از حد استاندارد است. با توجه به داده‌های پژوهش، فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه وضعیت مدیریت نشریه‌های ادواری در بیشتر از ۵۰ درصد از کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی پایین‌تر از سطح استاندارد است، در کلیه موارد به جز استاندارد فضا که به میزان ۱۰۰ درصد رعایت شده است، تأیید می‌شود.

بررسی نتایج پژوهش

با تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش نتایج زیر به دست آمد:

– مدرک تحصیلی ۵۹/۴ درصد از کارکنان بخش نشریه‌های ادواری کارشناسی و مدرک تحصیلی ۶/۲ درصد از آنان دکتراست. در ۱۲/۵ درصد از کتابخانه‌ها میزان تحصیلات کارکنان بخش‌های نشریه‌های ادواری دیپلم است، این امر نشان از بی‌توجهی به تخصصی بودن مدیریت در این بخش از کتابخانه‌ها دارد. فقط در ۶ کتابخانه (۱۸/۷ درصد) از جامعه مورد پژوهش از نیروی متخصص کتابداری استفاده می‌شود.

– رشته تحصیلی ۷۳/۳ درصد از کارکنان بخش

نشریه‌های ادواری کتابداری است. جغرافیا با ۱۰ درصد و علوم تربیتی با ۶/۷ درصد به ترتیب در مرتبه دوم و سوم قرار دارند. این امر نشان‌دهنده روند رو به رشد استفاده از کتابداران برای ارائه خدمات کتابداری در کتابخانه‌هاست.

– پیشنهادهای اعضای هیئت علمی در انتخاب نشریه‌های ادواری فارسی و غیرفارسی به‌طور مساوی با ۸۴/۲ درصد مؤثر است. پیشنهادهای دانشجویان و

سازماندهی نشریه‌های ادواری فارسی در همه کتابخانه‌های مورد مطالعه (۱۰۰ درصد) پایین‌تر از سطح استاندارد قرار دارد. سازماندهی نشریه‌های غیرفارسی در ۳۵ کتابخانه به میزان ۹۲/۱ درصد پایین‌تر از سطح استاندارد انجام می‌شود. وضعیت حفاظت و نگهداری از نشریات در ۳۷ کتابخانه به میزان ۹۷/۴ درصد پایین‌تر از حد استاندارد است.

مراجعه‌کنندگان به کتابخانه ۸۴/۲ درصد در انتخاب نشریه‌های فارسی تأثیر دارد و در انتخاب نشریه‌های غیرفارسی ۱۵/۷ درصد نقش دارد. کارکنان و کتابداران کتابخانه در انتخاب نشریه‌های فارسی به میزان ۸۱/۵ درصد مؤثرند و در انتخاب نشریه‌های غیرفارسی نقشی ندارند. کمیته انتخاب به میزان ۵۲/۶ درصد در انتخاب نشریه‌های غیرفارسی مؤثر است. بیشترین نقش را در انتخاب نشریه‌های الکترونیکی کمیته انتخاب با ۵۵/۲ درصد به عهده دارد. نظرات اعضای هیئت علمی با ۴۴/۷ درصد در این انتخاب مؤثر است. نتایج پژوهش هاشم‌زاده در سال ۱۳۷۴ با یافته‌های این بخش از تحقیق مشابه است.

– در همه کتابخانه‌های مورد مطالعه، فراهم‌آوری نشریه‌های ادواری به شیوه خریداری انجام می‌شود. مبادله روشی است که با ۲/۶ درصد در کمترین حد توجه است. با توجه به افزایش روزافزون بهای نشریات، فراهم‌آوری نشریات از طریق مبادله نقش مهمی در دسترس‌پذیر نمودن این محمل ارزشمند اطلاعاتی و غنای مجموعه دارد. یافته‌های تحقیق اذن در سال ۱۹۸۹ با یافته‌های این بخش از تحقیق مشابه است.

– در جامعه مورد مطالعه برای سازماندهی نشریه‌های فارسی به میزان ۷۸/۹ درصد، و غیرفارسی به میزان ۸۱/۵ درصد از کاردکس استفاده می‌شود. از فهرست‌نویسی توصیفی و موضوعی و طرح‌های رده‌بندی به ترتیب به میزان ۸/۴ درصد، ۱۵/۷ درصد و ۲۳/۶ درصد استفاده می‌شود. استفاده از طرح‌های رده‌بندی و فهرست‌نویسی موضوعی برای تسهیل و سرعت‌بخشیدن به استفاده از مجموعه، به‌ویژه در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها که تنوع موضوعی زیادی وجود دارد ضروری است. از فهرست‌نویسی توصیفی و موضوعی به‌طور مساوی به میزان ۲۳/۶ درصد استفاده از طرح‌های رده‌بندی به میزان ۲۱ درصد برای سازماندهی نشریات غیرفارسی استفاده می‌شود. از فایل‌های رایانه‌ای برای سازماندهی نشریه‌های فارسی و غیرفارسی به ترتیب به میزان ۲/۶ درصد و ۱۰/۵ درصد استفاده می‌شود.

– برای حفاظت و نگهداری از نشریه‌های ادواری در ۹۴/۷ درصد از جامعه مورد مطالعه از روش صحافی استفاده می‌شود. تهیه میکروفیلم و تهیه نسخه الکترونیکی از ادواری‌ها به‌طور مساوی به میزان ۷/۸ درصد در مرتبه بعدی قرار دارد. استفاده از مواد شیمیایی برای ضد عفونی و اسیدزدایی به میزان ۲/۶ درصد در کمترین حد قرار دارد. تهیه میکروفیلم و نسخه الکترونیکی از ادواری‌ها باعث سهولت دستیابی به نشریه‌های قدیمی و صرفه‌جویی در فضای آرشیو می‌شود. یافته‌های این بخش از تحقیق با یافته‌های تحقیق سلیمانی در سال ۱۳۷۵ مشابه است.

– خدمات راهنمایی چگونگی استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی نشریه‌های ادواری در ۷۳/۱ درصد از جامعه پژوهش ارائه می‌شود. تهیه نسخه چاپی با ۶۱/۵ درصد، تهیه فلاپی با ۵۷/۶ درصد تهیه لوح فشرده با ۵۰ درصد و خدمات آموزشی با ۴۶/۱ درصد در مراتب بعدی قرار دارند.

– در ۱۲/۵ درصد از کتابخانه‌های مورد بررسی بودجه ارزی اختصاص داده شده برای خرید نشریه‌های ادواری غیرفارسی بیشتر از ۵۰۰۰۰۰ دلار بوده است. کمترین بودجه تخصیصی ۶۰۰۰ دلار و بیشترین میزان آن ۱۹۵، ۸۰۸، ۱۲ دلار با میانگین ۶۷۴/۷۹، ۷۲۰ هزار دلار بوده است.

– بودجه اختصاص داده شده به ۲۵ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه برای خرید نشریه‌های ادواری فارسی کمتر از ۲۵۰۰،۰۰۰ ریال است و پانزده درصد از

جامعه مورد نظر بودجه‌ای بیشتر از ۱۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال در اختیار دارند. میانگین بودجه اختصاص داده شده به جامعه مورد مطالعه ۴۸۰۰۰۰۰۰ ریال بوده است.

– در بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی (۵۵/۶ درصد) بودجه تخصیصی برای خرید نشریه‌های الکترونیکی بین ۱۰۰۰۰۰ تا ۵۰۰۰۰۰۰ دلار متغیر است. میانگین بودجه اختصاص یافته برای خرید نشریه‌های الکترونیکی ۴۶۰۰۰۰۰۰ دلار بوده است. – در بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی (۵۷/۲ درصد) بیشترین فضای اختصاص داده شده به بخش نشریه‌های ادواری ۱۹۹ مترمربع است. میانگین فضای اختصاص یافته به بخش نشریه‌های ادواری ۵۴۷/۲۱ مترمربع بوده است (جدول ۱۱). در بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی (۷۳/۱ درصد) محل خاصی برای ارائه خدمات نشریه‌های الکترونیکی در نظر گرفته شده است.

– در ۷۸/۹ درصد از کتابخانه‌های مورد مطالعه برای ارتقاء سطح علمی کارکنان، از آموزش‌های حین خدمت استفاده می‌شود. آموزش‌های بلندمدت تخصصی و شرکت در همایش‌ها در مراتب بعدی قرار دارند.

– از رایانه در ۷۸/۸ درصد از جامعه مورد مطالعه برای ذخیره اطلاعات کتابشناختی استفاده می‌شود. استفاده از رایانه برای بازیابی اطلاعات با ۶۹/۷ درصد در مرتبه بعدی قرار دارد. کمترین میزان استفاده از رایانه، در انجام امور مالی و حسابداری به میزان ۹/۱ درصد است. با توجه به نقشی که رایانه در سرعت بخشیدن به کلیه فعالیت‌های بخش نشریات دارد، استفاده از آن در فرایند مدیریت این بخش ضروری است.

پاسخ به فرضیه پژوهش

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که سازماندهی نشریه‌های ادواری فارسی در همه کتابخانه‌های مورد مطالعه (۱۰۰ درصد) پایین‌تر از سطح استاندارد قرار دارد. سازماندهی نشریه‌های غیرفارسی در ۳۵ کتابخانه به میزان ۹۲/۱ درصد پایین‌تر از سطح استاندارد انجام می‌شود. وضعیت حفاظت و نگهداری از نشریات در ۳۷ کتابخانه به میزان ۹۷/۴ درصد پایین‌تر از حد استاندارد است. نحوه ارائه خدمات در بخش نشریه‌های چاپی در همه کتابخانه‌های مورد بررسی به میزان ۱۰۰ درصد پایین‌تر از حد استاندارد است. وضعیت ارائه خدمات در بخش

نشریه‌های الکترونیکی در ۳۵ کتابخانه‌ای که به این سؤال پاسخ داده‌اند به میزان ۹۲/۱ درصد پایین‌تر از سطح استاندارد قرار دارد. وضعیت آموزش در ۳۶ کتابخانه پاسخگو به میزان ۹۴/۷ درصد پایین‌تر از سطح استاندارد است. تخصیص بودجه ریالی به ۱۵ کتابخانه‌ای که به این سؤال پاسخ داده‌اند به میزان ۱۰۰ درصد پایین‌تر از حد استاندارد است. تخصیص بودجه ارزی به ۱۶ کتابخانه‌ای که به این سؤال پاسخ داده‌اند به میزان ۱۰۰ درصد پایین‌تر از سطح استاندارد است. فضای اختصاص یافته به بخش نشریات در ۲۸ کتابخانه‌ای که به این سؤال پاسخ داده‌اند در حد استاندارد است. با توجه به یافته‌های پژوهش، فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه وضعیت مدیریت نشریه‌های ادواری در بیشتر از ۵۰ درصد از کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی پایین‌تر از سطح استاندارد است در کلیه موارد به جز استاندارد فضا که به میزان ۱۰۰ درصد رعایت شده است، تأیید می‌شود.

ارائه پیشنهادها

۱. انتخاب، گزینش و فراهم‌آوری نشریه‌های ادواری فعالیت مهم و دقیق است که نیاز به بینشی خاص دارد. مشاهده می‌شود در کتابخانه‌های دانشگاهی که باید در سطح بالایی مدیریت شوند و گزینش و فراهم‌آوری براساس نیاز به نشریه‌های ادواری انجام گیرد، خط‌مشی مدون، جامع و واضحی در این مورد وجود ندارد. تدوین خط‌مشی جامع که در آن جزئیات فرایند فراهم‌آوری و انتخاب مورد توجه باشد، برای پویایی و کارایی هر چه بیشتر مجموعه از ضروریات است.
۲. با توجه به اینکه همه نشریه‌های ادواری موجود باید در حد امکان در کوتاه‌ترین زمان قابل دستیابی باشند، و با توجه به اینکه رده‌بندی و فهرست‌نویسی موضوعی، دو روش اساسی و مکمل یکدیگر برای دسترسی سریع به مجموعه به شمار می‌آیند، اختصاص سرعنوان موضوعی و شماره‌رده‌بندی به مجموعه نشریه‌های ادواری لازم است. باید توجه شود که اختصاص سرعنوان‌های موضوعی و شماره‌های رده‌بندی به اندازه و گستردگی مجموعه بستگی دارد.
۳. نمایسازی و چکیده‌نویسی به منظور آشنایی پژوهشگران به محتوای مقالات به‌طوری که بتوانند در صورت

تمایل کل مقاله را از طریق خرید، امانت بین کتابخانه‌ای و یا خدمات تحویل مدرک به دست آورند ضروری است.

۴. صحافی که یک روش سنتی حفاظت از نشریه‌های ادواری است هنوز در جهان کاربرد دارد. در کتابخانه‌های دانشگاهی ترجیحاً باید نشریه‌های پرمقاصی و گران‌قیمت و آنهایی که دوره‌های آنها کامل شده است را صحافی کنند. بهتر است که برای هر نشریه از یک رنگ ویژه استفاده شود. این کار فسه‌آرایی را تسهیل و از جابجایی نشریه‌ها جلوگیری می‌کند. تهیه میکروفیلم و یا انتقال آنها به میکروفیش از روش‌های رایج حفاظت از نشریه‌های ادواری است و استفاده از آنها در کتابخانه‌های دانشگاهی توصیه می‌شود. طول عمر میکروفیلم‌ها در شرایط مناسب حداقل ۱۰ سال است. فیلم‌های آرشیوی برای نگهداری سوابق بیشتر از ۱۰۰ سال مناسب هستند. باید به این نکته توجه شود که طول عمر لوح‌های فشرده برای بیشتر از ۸ تا ۱۰ سال ضمانت نمی‌شود.

۵. خدمات مرجع اساس کار بخش نشریه‌های ادواری است. با توجه به اینکه سؤالات بسیاری از طریق نشریه‌های ادواری پاسخ داده می‌شود. استفاده از خدمات کتابدار متخصص و علاقه‌مند در این بخش سبب پویایی بیشتر این بخش خواهد شد. کار خدمات مرجع نباید فقط به تعیین محل استقرار نشریه‌های ادواری داخل یا خارج کتابخانه و یا شناسایی ابزارهای ارجاعی مانند فهرست‌های راهنما، نمایه‌نامه‌ها یا چکیده‌نامه‌ها محدود شود. باید به فراهم‌آوری منابع مرجع، تعیین محل ترجمه مقالات مجلات، استفاده از فهرستگان فارسی و لاتین مرتبط با امانت بین کتابخانه‌ای و راهنمایی مراجعان برای استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی داخل و بین‌المللی نیز تسری یابد.

۶. کتابخانه باید امکان ترجمه صفحات فهرست مندرجات ادواری‌ها، چکیده‌ها و یا اصل مقاله را فراهم کند و این کار با هزینه متقاضی و با استفاده از مترجمان در حوزه مربوطه که تسلط کافی به زبان خاصی دارند انجام می‌شود.

۷. خدمات اشاعه اطلاعات گزینشی با توجه به زمینه‌های موضوعی مورد تقاضای کاربران و با استفاده از روزآمدترین منابع رسیده به کتابخانه ارائه شود.

۸. با توجه به افزایش روزافزون بهای نشریه‌های ادواری، اشتراک هر نشریه باید براساس هزینه - سودمندی

به‌طور دقیق انجام شود. تشکیل کمیته انتخاب کتاب و نشریات با همکاری نمایندگان گروه‌های آموزشی، دانشجویان، کارکنان و رئیس کتابخانه می‌تواند در این مورد کارساز باشد. هزینه اشتراک نشریه‌های ادواری باید بخش ثابتی از بودجه کتابخانه باشد و هر سال اضافه شود.

۹. توصیه می‌شود بودجه خرید نشریه‌های ادواری از خرید کتاب تفکیک شود و به چند قسمت شامل فایل‌های پشتیبان (در کتابخانه‌های دانشگاهی که مجموعه‌های کامل نشریه‌های ادواری جمع‌آوری می‌شوند، اختصاص بودجه مجزا برای فایل‌های پشتیبان ضروری است)، اشتراک‌های جاری، مبادلات، میکروفورم‌ها و جایگزین‌ها تقسیم شوند. ۱۰. با توجه به تحولات دائمی که در فناوری با آن مواجهیم، آموزش کارکنان در جهت آشنایی و استفاده از فناوری نوین ضروری است و همواره باید مورد توجه مدیران باشد و بودجه‌ای خاص برای آن پیش‌بینی شود. برای ارتقاء کیفیت و کمیته خدمات به کاربران در کتابخانه‌ها ارائه خدمات آموزشی به صورت (۱) شرکت کارکنان در کلاس‌های آموزشی کوتاه‌مدت (۲) شرکت در همایش‌های ملی و بین‌المللی برای آشنایی با شیوه‌های مدیریت و نحوه ارائه خدمات در بخش نشریه‌های ادواری در کشورهای مختلف و (۳) شرکت در دوره‌های طولانی مدت تخصصی برای کسب آموزش‌های اساسی و زیربنایی در این مورد ضروری است.

۱۱. با توجه به ضرورت استفاده از فناوری‌های نوین برای ارائه خدمات مورد نیاز به کاربران، استفاده از فناوری در فرایند گزینش، انتخاب، سازماندهی، حفاظت و نگهداری و ارائه خدمات ضروری است. به‌وجود آوردن امکانات استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی نمایه‌سازی، چکیده‌نویسی و متن کامل مجلات به صورت پیوسته و یا به صورت پایگاه‌های لوح‌فشرده باید برای کاربران فراهم شود.

۱۲. با توجه به رشد سریع اینترنت، به‌ویژه توسعه سایت‌های کتابخانه‌ای در وب، کتابخانه‌ها باید تلاش کنند تا اطلاعات مرتبط با ادواری‌ها را از طریق سایت کتابخانه خود دسترس‌پذیر نمایند. اطلاعات درباره نشریه‌های خریداری شده و چگونگی دسترسی به آنها می‌تواند برای کتابداران بسیار سودمند باشد.

۱۳. باید از اینترنت در استفاده از اطلاعات متنوع در زمینه‌های خط‌مشی گزینش، اشتراک، وجین، صحافی

و خدمات دیگر که به راحتی در دسترس قرار می‌گیرد، بیشتر بهره‌برده شود.

منابع

۱. تعاونی، شیرین. استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران. با همکاری پوری سلطانی، مهرانگیز حریری، جعفر مهرداد. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۰.
۲. حقیقی، محمود. «پژوهشی درباره ارزیابی خط‌مشی و مقررات مربوط به انتخاب و تهیه مواد و مجموعه در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های تهران، ملی و دانشگاه صنعتی شریف». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۵۶.
۳. زائر حدیدی، عصمت. «بررسی وضعیت مجموعه‌سازی نشریه‌های الکترونیکی در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۰.
۴. سپهر، فرشته. «بررسی امکان‌سنجی طرح متمرکز تأمین نشریه‌های ادواری لاتین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های کشور». پایان‌نامه دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۷۷.
۵. سلیمانی، محمدرضا. «بررسی وضعیت نشریه‌های ادواری در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های صنعتی مستقر در تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، ۱۳۷۵.
۶. هاشم‌زاده، محمدجواد. «تحلیل سیاست‌های گزینش نشریه‌های ادواری لاتین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاهی ایران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۴.
7. Barand , John Philip . " A study of Internet and Library use in an Academic setting " .P.H.D Arizona state university , 2000.
8. Edem , U.S. "Serials Acquisition and management in Nigerian Academic Libraries: Implications for quality Library Services " . *Information Services and Use* , Vol. 9, No.3(1989).
9. Kubly , Kristin -Hede . " The Electronic Journal on the Internet " . The Mid -South Instructional Technology Conference (1 st , Murfreesboro . Tennessee , March 31& April 2 1996. [on-line]. Available: <http://orders.edrs.com/members/sp.cfm?AN=ED400810>.
10. Rodriguez , Adolf . " Consortial Acquisitions of Shared Electronic Journal " . *The serial Librarian* , No.112(1999) .

پیوست

استانداردهای پیشنهادی برای سازماندهی (نشریه‌های ادواری فارسی و غیرفارسی)، نظام‌های حفاظت و نگهداری، شیوه‌های ارائه خدمات به کاربران (در بخش نشریه‌های چاپی و الکترونیکی)، شیوه‌های آموزش کاربران و استفاده از فناوری‌های نوین در بخش نشریه‌های ادواری

امتیاز پیشنهادی	سازماندهی نشریه‌های ادواری فارسی
۰	فهرست‌نویسی توصیفی
۱۰	فهرست‌نویسی موضوعی
۱۰	استفاده از نظام‌های رده‌بندی
۵	استفاده از کاردکس
۱۰	عنوان مجلات
۲۰	نمایه‌سازی
امتیاز پیشنهادی	سازماندهی نشریه‌های ادواری غیرفارسی
۰	فهرست‌نویسی توصیفی
۱۰	فهرست‌نویسی موضوعی
۱۰	استفاده از نظام‌های رده‌بندی
۵	استفاده از کاردکس
۲۰	نمایه‌سازی
امتیاز پیشنهادی	نظام‌های حفاظت و نگهداری از نشریه‌های ادواری
۵	صحافی
۵	تهیه میکروفیلم
۵	تهیه نسخه الکترونیکی
۵	استفاده از مواد شیمیایی
امتیاز پیشنهادی	شیوه‌های ارائه خدمات به کاربران در بخش نشریه‌های چاپی
۵	خدمات مرجع
۵	خدمات تحویل مدرک
۵	خدمات تهیه فتوکپی
	خدمات امانت

۰	- به دانشجویان تحصیلات تکمیلی
۱	- به اعضای هیئت علمی
۱	- به تمام دانشجویان
۵	خدمات ترجمه
	خدمات آگاهی‌رسانی جاری
۵	- اشاعه گزینشی اطلاعات
۵	- چرخش ادواری‌ها
۵	- تهیه فهرست مندرجات
امتیاز پیشنهادی	ارائه خدمات در بخش نشریه‌های الکترونیکی
۰	تهیه لوح فشرده
۵	تهیه فلاپی
۵	تهیه نسخه چاپی
۵	راهنمایی کاربران
۵	خدمات آموزشی
امتیاز پیشنهادی	شیوه‌های آموزش کاربران
۰	آموزش‌های ضمن خدمت
۵	شرکت در همایش‌ها
۵	آموزش‌های بلندمدت تخصصی
امتیاز پیشنهادی	استفاده از فناوری‌های نوین در بخش نشریه‌های ادواری
۰	ذخیره اطلاعات کتابشناختی
۵	ذخیره اطلاعات مربوط به موجودی و نواقص
۵	ذخیره اطلاعات مربوط به امانت و گردش نشریات
۵	ذخیره اطلاعات مربوط به انتخاب و سفارش نام
	کارگزارها و مکاتبات مربوطه
۵	انجام امور مالی و حسابداری
۵	بازیابی اطلاعات توسط مراجعه‌کنندگان
۵	استفاده از پایگاه‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی جهت
	انتخاب و سفارش نشریه‌های ادواری
۵	نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی